

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ВЗАЄМОДІЇ З УЧНЯМИ

У статті автор розкриває психолого-педагогічну підготовку майбутнього вчителя до організації взаємодії з учнями, показує результативність використання нових освітніх технологій, вказує на низку проблем професійної підготовки вчителя

Ключові слова: *вчитель, психолого-педагогічна підготовка, технологія, проблема, організація, взаємодія*

Поняття готовності до педагогічної діяльності майбутнього вчителя є предметом дослідження як психологів, так і педагогів. Психологи розглядають готовність до діяльності, як "цілеспрямоване вираження особистості, що включає її переконання, погляди, відношення, мотиви, почуття, вольові та інтелектуальні якості, знання, навички, вміння, установки" [9, с. 80-82].

Вчені розглядають готовність як цілісне утворення, як модель, як сукупність мотиваційного, змістового, процесуального, конструктивного компонентів, які взаємопов'язані між собою [7].

Мета нашої статті показати результативність використання нових освітніх технологій у підготовці майбутнього учителя до педагогічної діяльності, а також вказати на низку проблем професійної підготовки вчителя.

Головною метою української освіти є створення умов для особистісного розвитку і творчої самореалізації кожного громадянина України, формування покоління, здатного навчатись впродовж життя [8].

До широкої різноматематичної палітри пошуків і проблем підготовки вчителя до педагогічної діяльності належать праці О.О.Абдуліної, Ю.Б.Бабанського, В.А.Семиченко, Н.В.Кузьміної, Е.О.Помиткіна, І.А.Зязюна, Г.С.Костюка, та ін.

Незаперечним основоположним орієнтиром для дослідження проблем залишається спадщина Б.Г.Ананьєва, П.П.Блонського, Л.В.Виготського, А.С.Макаренка, В.О.Сухомлинського, К.Д.Ушинського.

Підготовка вчителя повинна носити системний характер і здійснюватися у процесі неперервної освіти, починаючи з довузівського етапу та продовжуватись протягом усього періоду професійної діяльності.

Важливими елементами підготовки вчителя повинні стати самостійна робота з оволодіння знаннями та підвищення кваліфікації, оволодіння педагогічною технологією, спеціальними знаннями з предмету і творчими методами роботи, наближення навчання до реальної практичної роботи вчителя. При цьому суттєвим моментом є орієнтація підготовки вчителя не стільки на сьогодні, але й на майбутнє, на ті тенденції розвитку суспільства, які визначаються в даний час. Перед педагогічними навчальними закладами стоїть завдання перебудувати систему професійної підготовки таким чином, щоб уже під час навчання у студентів формувалися професійно-педагогічні знання, навички й уміння, спрямовані на таку організацію навчально-виховного процесу, яка б відповідала принципу гуманізму та демократизації, коли і вчитель, і учень мають бути активними учасниками педагогічного процесу. Найповніше такий спосіб організації відображає поняття "педагогічна взаємодія", яка реалізується за таких умов:

- відповідності підготовки студентів - майбутніх педагогів до змісту функцій педагогічної взаємодії;
- системності та послідовності у доборі форм і методів, поєднання практичної та теоретичної підготовки;
- стимулювання навчально-пізнавальної активності студентів за допомогою використання методів навчання (ділових та рольових ігор, імітаційного моделювання, методу інциденту) [5].

Не можна забувати, що будь-яка професійна підготовка вчителя вимагає не тільки засвоєння певної кількості знань, але й вироблення вмінь та навичок формування певного мислення, розвитку прогностувальної здатності, педагогічної культури, спілкування, сприйняття, уяви та інших якостей.

Для вчителя велике значення має розвиток його прогностувальної здатності. Від розвитку цього компоненту професійного мислення буде залежати вирішення психолого - педагогічних проблем, ситуацій, неперервність яких характерна для навчально-виховного процесу.

На чому ж базується прогноз? Які компоненти необхідно враховувати педагогу, щоб вірно спрогнозувати роботу над проблемною ситуацією?

По-перше, як відмічають Васьковська С.В. і Горностай П.П., аналіз проблемної ситуації повинен бути всебічним і базуватися на тому припущенні, що кожна психологічна проблема особистості має свій генез, обумовлений невизначеністю, спонтанністю, непередбачуваністю, а також іншими детермінантами, що мають відповідні причини та закономірності. Встановлення цих причин і закономірностей, пошук шляхів подолання їх патогенного впливу є важливим фактором успішного вирішення проблем.

Всебічний аналіз психолого-педагогічної проблеми, як базовий пласі проі позу, включає в себе визначення обставин, умов і факторів, що призвели до розвитку проблем, оцінку ступеня впливу кожного із них. а також виявлення учасників проблемної ситуації. На основі цього проводиться причинно-наслідкове моделювання розвитку цієї ситуації. Це припущення полягає в усвідомленні можливих шляхів розвитку ситуації, а також небажаних психологічних наслідків [2].

Наступним етапом ситуації є збір даних про особистість, яка включена в проблемну ситуацію.

Таким чином, на основі цих узагальнених знань, педагог виробляє уміння досліджувати психіку учня, що обов'язково пов'язане з його здатністю прогнозувати поведінку досліджуваного

Для того, щоб виконати всі умови розгляду аналізу проблемної ситуації, педагогу необхідно мати високий рівень розвитку професійного мислення, так як прогностувальна здатність є його компонентом.

Важливим компонентом прогностувальної здатності є висунування психологічних гіпотез відносно характеру проблемної ситуації та причин труднощів учня в ній. Виявлені дані при аналізі проблемної ситуації, а також факти у спостереженні за учнем, або у бесіді з ним - це та певна інформація, яка співвідноситься з розумінням норми та характером ситуації, і на цій основі формується висновок гіпотетичного характеру про відхилення від норми, особливості поведінки в даній ситуації про можливі причини, що викликають такі реакції. На основі цих висновків педагог прогнозує потрібну систему взаємодії з учнем у подальшій корекційній роботі.

Як ми підкреслювали вище, педагогічна культура вчителя відіграє неабияку роль у професійній підготовці вчителя. У всіх сферах сучасного суспільства відбуваються прогресивні зрушення, переоцінка цінностей, міняється зміст буття і свідомості, разом з ними повинна змінитися і школа.

Зміни, які сьогодні відбуваються у системі освіти України показали, що рівень загальної і педагогічної культури учителів не відповідає повною мірою реальним вимогам.

Педагогічна культура, на наш погляд, - це інтегральна якість особистості вчителя, яка проектує його загальну культуру у сферу професії.

Відродити культуру у нашому суспільстві надзвичайно складно. Професор Т.В.Іванова провела дослідження серед майбутніх учителів і зробила висновок про недостатнє розуміння суті педагогічної культури та методики її діагностування [4].

Для діагностування культурно-значущих якостей вчителів головними критеріями можна вважати: інтелігентність, творчу активність, здатність до саморозвитку та самоосвіти, професійні знання та вміння. Саме наявність професійних знань та вмінь учителя сприяє формуванню куль-

турних та освічених учнів. Глибокий професіоналізм та педагогічна компетентність є передумовою формування педагогічної культури вчителя.

Однак, наявність усталених знань недостатньо, якщо вчителю не притаманна активність у педагогічній діяльності та не сформовано творче мислення. В.Драєгер, який досліджував проблему творчості учителя як найважливішу вимогу його педагогічної культури, вказує на такі принципи творчої діяльності: принцип єдності творчого мислення та дії, принцип єдності індивідуального та суспільного, принцип усвідомлюваного та інтуїтивного. Л.Косаковський підкреслює, що "творче мислення починається, як правило, з бачення проблеми, усвідомлення протиріччя між завданням та шляхом її вирішення, між визнанням суспільної або індивідуальної необхідності, а також неіснуючими можливостями" [6].

Тіурчий стиль діяльності повинен стати необхідним аспектом кожного педагога, тому що вчитель, який працює творчо, не тільки спирається на досягнення творчого мислення з культуротворчою діяльністю, а саме: не будь-якою діяльністю, а тільки тією, котра прогресивно впливає на людей та на оточуюче середовище.

У зв'язку з завданнями, що постають перед педагогічною освітою виникає ціла низка серйозних проблем професійно-педагогічної підготовки вчителя, а саме: труднощі застосування знань до педагогічних ситуацій; труднощі диференційованого підходу: труднощі оцінювання; труднощі виходу із стресових ситуацій.

Підготовка майбутнього вчителя до роботи в школі, який зможе успішно справитись з організацією педагогічного процесу на проблемній основі, закономірно повинна бути пов'язана з дослідницько-орієнтованим навчанням. У процесі дослідницько-орієнтованого навчання майбутній учитель має набути досвіду, який дозволить йому:

1. Тонко відчувати проблемність ситуації, з якою стикаються учні, і вміти ставити перед класом реальні навчальні завдання у зрозумілій для дітей формі,
2. Виконувати функцію координатора і партнера. У ході дослідження різних аспектів проблеми допомоги окремим учням і групам, уникаючи директивних прийомів.
3. Намагатися захопити учнів проблемою і процесом її глибокого дослідження, стимулювати творче мислення за допомогою вміло поставлених запитань.
4. Виявляти терпіння до помилок учнів, які вони роблять у пошуках власних рішень.
5. Заохочувати критичне ставлення до дослідницьких процедур, позицій щодо покращання роботи і висунення нових напрямків дослідження.

Нині найгострішими проблемами психолого-педагогічної підготовки майбутнього вчителя є формування таких якостей і рис особистості, без яких неможливе виконання ним своїх обов'язків на високому рівні.

Важливими елементами у професійній підготовці вчителя повинні стати: самостійна робота студентів з оволодіння знаннями та підвищення кваліфікації; оволодіння інноваційними технологіями навчання; спеціальними знаннями з предмету і творчими методами роботи, наближення навчання до реальної практичної роботи вчителя; формування його загальної та професійної культури; високий рівень розвитку професійного мислення.

Щоб позбутися недоліків у організації професійної підготовки майбутніх педагогів, викладачам педагогічних закладів доцільно знати психолого-педагогічну суть професійної діяльності студентів, чітко дотримуватися вимог і принципів її організації, вивчати й впровадити передовий педагогічний досвід.

Підготовка висококваліфікованого вчителя можлива при забезпеченні неперервності педагогічної освіти, а добір вчителів потрібно вести, починаючи зі школи, впроваджуючи інноваційні технології навчання, переведення студента із об'єкта виховання в суб'єкт самовиховання і саморозвитку.

Огже, підготовка кваліфікованих, здатних до роботи в школах майбутніх учителів можлива лише при реалізації основних принципів педагогічної освіти: демократизації, гуманізації і гуманітаризації, інтеграції, неперервності освіти, індивідуалізації і диференціації навчання, інноваційності, врахування національного і регіонального підходів.

В умовах інтенсивного зростання попиту на освіту винятково важливого значення набуває політика найповнішого врахування здібностей кожного студента. Тобто, потрібно готувати спеціалістів, професійна діяльність яких могла б не тільки задовольняти актуальні потреби суспільства, а й носила випереджувальний характер, була б націлена на майбутнє, щоб у разі тієї чи іншої переорієнтації потреб і цілей суспільства, фахівці могли міняти вид своєї професійної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Абдуллина О.А. Общепедатгическая подготовка учителя / О.А.Абдуллина. - М.: "Просвещение", 1990. 139 с.
2. Васьковская С.В., Горностай П.П. Психологическое консультирование / С.В.Васьковская, П.П.Горностай. - К.: вид-во "Вища школа", 1996. - 196 с.
3. Зязюн І.А. Педагогіка добра : ідеали і реалії: наук.-метод. посіб / І.А.Зязюн.- К. : МАУП, 2000. - 312 с.
4. Иванова Г'В. Культурологическая подготовка будущего учителя: монография / Т.В.Иванова. - К. : ЦВП, 2005. 282 с.

4. Жильцова Л.И. Мастерність сотворчості у співпраці педагогів та учнів. Науково-методичний журнал «Педагогічна майстерня» ТОВ «Видавнича група «Оеіова» № 1 січень 2011.

5. Кан-Калик В. А., Никандров Н. Д. Педагогическое творчество. - М., 1990. - 64 с.

6. Коеткж Г.С. Навчально виховний процес і психічний розвиток особистості / Під ред. Л.М. Проколієнко. К., 2005. - 608 с.

7. Педагогічна майстерність: Підручник/ І.А.Зязюн, Л.В.Крамуш, І.Ф.Кривонос та ін; за ред. І.А.Зязюна. 3-тє вид., допов. І переробл. К.: СПД Богданова 2008. - 376 с.

8. Педагогика. Педагогические теории, системы, технологии / Под ред, С.А. Смирнова. - М, М.: Академия, 2006. - 512 с.

9. Савенкова Л. Комунікативність учителя. /У Педагогіка толерантності. 2007. - № 1. С. 94 100.

Ю.Сисоева С.О. Проблеми дистанційного навчання: педагогічний аспект // Неперервна професійна освіта: теорія і практика. - Вип. III- IV. - 2003. С. 81.

П.Соколов В.Н. Педагогические взаимодействия в эвристическом обучении: автореф. дис. д-ра пед. наук. М., 2003.

12. Степанов О. М., Фібула М. М. Основи психології і педагогіки: посіб. К.: Академвидав, 2003. - 502 с.

/і статъе раскрывается сущность педагогического взаимодействия и механизм сотрудничества мастера производственного обучения с учениками в профессионально-техническом учебном заведении. Подано трактовки концептов: педагогическое взаимодействие, педагогическое сотрудничество, педагогическое партнерство. Рассмотрено способы и стили педагогического воздействия мастера с учениками.

Ключевые слова: педагогическое взаимодействие, педагогическое общение, мастер производственного обучения, ученик, субъект субъектные отношения, учебно-воспитательный процесс, учебное сотрудничество.

The essence of pedagogical interaction and mechanism of collaboration of industrial training teacher with pupils of Pi El are discovered in the article. The /realisation of concept as pedagogical interaction, pedagogical collaboration, pedagogical partnership are given here The ways and styles of pedagogical interaction and association between industrial training teacher and pupils are examined.

Keywords: pedagogical interaction, an industrial training teacher a pupil, subject-subjective relationship, educational-rearing process, educational collaboration.